

LITERKA

říjen 2012

Milí čtenáři Literky,

říjnový program v Památníku je opravdu pestrý. Připravili jsme pro Vás výstavku věnovanou prvorepublikovým salonním časopisům a jejich duchovnímu otci Bohuslavu Kilianovi. Uvnitř Literky si přečtete nejen upoutávku na výstavu, ale i rozhovor s historikem Miroslavem Jeřábkem, který osobnosti Kiliana věnuje svou pozornost již po delší čas. Na procházku podzimní přírodou plnou barev Vás zve Klub přátel. Tentokrát se projdeme bránou Moravského krasu. Vedle pravidelných čtvrtetních přednášek Rendez-vous o desáté

- » Editorial
- » Nejbližší akce a výstavy
- » Říjnová výročí
- » Bohuslav Kilian a brněnské salonní časopisy
- » Chodský pes
- » Splněný sen
- » Tři otázky pro Miroslava Jeřábka
- » Branou Moravského krasu
- » Vilém Mrštík a městský román
- » Ať žije republika!

vázaných k expozicím Památníku můžete navštívit i závěrečnou část celého cyklu věnovaného bratřím Mrštíkům – přednášku na téma městský román. A jak už se stalo říjnovou tradicí, opět si letos připomeneme vznik našeho státu v komponovaném pořadu Ať žije republika!, v němž mj. zazní ukázky z vítězných děl literární soutěže Skrytá paměť Moravy. Mladí literáti se také v tentýž večer dozví téma dalšího ročníku soutěže. Celý večer si pak můžete zpříjemnit

večerní prohlídkou prostor benediktinského kláštera. Na Skrytou paměť Moravy možná zavzpomíná i bývalý porotce a host dalšího StřeDění Tomáš Sedláček. Na setkání s Vámi se spolu se všemi kolegy těší

Vaše Romana Macháčková

Verše měsíce
října

Martin Reiner
Hawket Motel

*probudil jsem se
nadechl vůně eukalyptů
a zamilovaný do počínajícího dne
šel rozzářenou chodbou*

v říjnu 1907

vyšlo první číslo Moravskoslezské revue. Nabídku na redigování dostali Alois a Vilém Mrštíkové, kteří v té době již byli na Moravě literárními autoritami a vedení revue si slibovalo, že dokážou přitáhnout známá jména z Čech i Moravy, což se také potvrdilo. Současně byli ale připraveni dát prostor i dosud neznámým literárním talentům. Právě ročníky, které spoluredigovali Alois a Vilém Mrštíkové, představují z literárního hlediska nejvýznamnější údobí časopisu. Své básně zde otiskl např. Svatopluk Čech, Jiří Mahen, Stanislav Kostka Neumann, prózu Josef Holeček, Tereza Nováková, Fráňa Šrámek, Josef Uher, Rudolf Těsnohlídek, o literatuře psal např. Miloslav Hýsek, Ladislav Quis a Edgar Sokol. Vilémovou zásluhou se rozrostly studie, recenze a v nové rubrice Slovanský obzor také zprávy o jednotlivých slovanských literaturách, psané někdy dokonce autory z daných zemí. Po neshodách s redakcí však bratři v roce 1910 z revue odešli. Samotný časopis vycházel do roku 1923.

**Nejbližší akce a výstavy
Památníku písemnictví na Moravě**

Rendez-vous o desáté

Pravidelné čtvrtetní mimořádné programy pro návštěvníky od 9 do 99 let (a více) na vybraná témata vždy v 10 hod.

4. října – Velká Morava; 11. října – Rukopisy; 18. října – J. A. Komenský; 25. října – Literární Morava

10. října, 16 hod., vernisáž výstavy Brněnské salonní časopisy. Osobnost Bohuslava Kiliana a prvorepublikové časopisy Salon a Měsíc

Výstava je věnována 120. výročí narození Bohuslava Kiliana, který se podílel na redigování společenské revue Salon a vydával časopis Měsíc a jeho německou obdobu Der Monat. Osobnost prvorepublikového bonvivána, strýce slavného spisovatele Bohumila Hrabala přiblíží na vernisáži historik Mgr. Miroslav Jeřábek, Ph.D.

Výstava potrvá do 30. prosince tohoto roku.

13. října, 9 hod., Bránou Moravského krasu

Výlet s Klubem přátel do chráněné krajinné oblasti Moravského krasu. Navštívíme poutní kostel Panny Marie ve Křtinách, Býčí skálu, Josefovské údolí a v něm Františčinu huť a kostel sv. Barbory v Adamově. Sraz účastníků je v Brně – Staré osadě (konečná tramvaje č. 2) v 9 hodin. Odjezd autobusu č. 201 do Křtin je v 9.15 ze stanoviště č. 7.

16. října, 17 hod., Vilém Mrštík a městský román

Přednáška Romany Macháčkové navazující na nedávno probíhající výstavu „Alois a Vilém Mrštíkové. Drama jihomoravské vesnice“ z přednáškového cyklu na téma Moravský realismus.

17. října, 17 hod., StřeDění: Na nástupišti a jinde...

Beseda s Tomášem Sedláčkem, vedoucím literárně-dramatické redakce Českého rozhlasu Brno, o práci v rozhlase, literatuře na rádiových vlnách a rozhovorech se zajímavými osobnostmi.

24. října, 16 hod., At žije republika!

Večer věnovaný vzniku Československa spojený s vyhlášením VII. ročníku literární soutěže Skrytá paměť Moravy a autorským čtením mladých autorů.

Následovat bude večerní prohlídka Památníku.

BOHUSLAV KILIAN A BRNĚNSKÉ SALONNÍ ČASOPISY

Salonní prvorepublikové časopisy Salon, Měsíc a Der Monat přinášely novinky ze světa módy, sportu, divadla, filmu, také architektury, výtvarného umění a v neposlední řadě i literatury. Výtvarně zajímavé velkoformátové sešity plné fotografií, ilustrací i nápadité reklamy vkusně včleněné do celku jsou i pro dnešního čtenáře velmi přitažlivé a zajímavé.

Na vzniku všech třech zmiňovaných titulů se výraznou měrou podílela osobnost, od jejíhož narození uplynulo letos v červenci 120 let. Dr. Bohuslav Kilian prožil své dětství v Židenicích. Se svými rodiči a sestrou Marií bydlel na Balbínově ulici č. 47 (v domku, kde se také narodil jeho synovec Bohumil Hrabal). Kilian byl doktorem práv, avšak tomuto oboru se nikdy nevěnoval. Jeho velikým zájmem bylo umění; studoval dokonce dva semestry dějiny umění v Mnichově, hrál na housle, fotografoval. V uměleckém prostředí se velice rád pohyboval a díky jeho zájmům, životnímu stylu i smyslu pro humor se ve vile v Obřanech, kde žil se svou rodinou, scházeli výtvarníci (Josef Šíma, Eduard Milén), architekti (Emil Kotrba, Karel Kotas) nebo herci (Oldřich Nový). Stýkal se také s literáty, např. Rudolfem Těsnohlídkem, Čestmírem Jeřábkem nebo Bohumilem Stejskalem.

Výstavu, která Vás zavede do období první republiky díky tiskovinám, dobovým fotografiím a autentickým materiálům, můžete v Památníku navštívit v období od 11. října do 30. prosince 2012.

CHODSKÝ PES

Chodské území se před dávnými časy rozprostíralo od Železné Rudy k Přimdě, Tachovu a Plané. Germanizační vliv způsobil, že se později dalo hovořit o Chodsku v pravém smyslu slova pouze kolem Domažlic. Úkolem místního lidu bylo střežit zemskou hranici mezi Čechami a Bavorskem. Pod pojmem Chodsko či Chodové se většinou z nás vybaví Jiráskovi Psohlavci a Jan Sladký Kozina. Avšak pojem Psohlavci byl zpočátku hanlivý, až právě spisovatel Alois Jirásek vryl do našeho povědomí jeho pozitivní smysl. Jejich znakem byla, jak z přezdívky vyplývá, psí hlava. Ta patří v dnešní době ne příliš známé rase, zvané jak jinak, než chodský pes. Historie plemene sahá až do 13. století – stejně, jako se v písemných pramenech objevují první zmínky o Chodech. Bohužel stejně jako Chodové, tak i chodský pes málem upadl v zapomnění. Naštěstí nemuseli chodští psi povstat, aby se jim dostalo zpět jejich práv. Do dnešní doby dělají čest svému jménu. Jsou ostražití, věrní, odolní a temperamentní. Pro většinu lidí však i nadále zůstává toto plemeno zapomenuto. Možná díky jeho vzhledu, který připomíná vlčáka. Jednoho chodského psa byste našli i u nás doma v Doubravníku, městysi ležícím poblíž obce Nedvědice a hradu Pernštejna. Doubravník se pyšní gotickým kostelem Povýšení sv. Kříže, na jehož stavbu byl použit perněstejnský mramor, svojí kvalitou srovnatelný s carrarským mramorem. Kostel je významný také díky hrobce Pernštejnů a Mitrovských.

*Novou knihovnickou posilou Památníku se stala **Monika Kvasnicová**, absolventka Vyšší odborné školy knihovnické, informačních a sociálních služeb, oboru Správa kulturních památek a Mendelovy univerzity, Fakulty regionálního rozvoje a mezinárodních studií, oboru Regionální rozvoj, podnikání. Čtyři a půl roku pracovala jako praktikantka*

v Mendlově muzeu genetiky. Vedle chodského psa chová i ovce, ráda cestuje a jezdí na kole, odpočívá při četbě nebo pletení.

SPLNĚNÝ SEN

Nářky nad stavem společnosti, morálky, hospodářství a kdoví čeho ještě můžeme slyšet každý den, ba každou hodinu, až by člověk málem uvěřil, že to už horší být nemůže. V té záplavě špatných zpráv jako by se už nedostávalo sluchu těm dobrým, optimistickým a pozitivním. Nevadí, že nejsou vždycky dramatické a akční, zato rozjasňují nás i naše okolí. Potěšme se proto zprávou, kterou bychom doslova mohli označit jako poselství o splněném snu.

Když se v roce 2005 otevíraly pod vlajkou Muzea Brněnska, přesněji jeho nové pobočky Památníku písemnictví na Moravě, prostory benediktinského kláštera v Rajhradě veřejnosti, všichni ocenili vykonanou práci, ale mnohým unikl povzdech směřující do budoucna: „jak dlouho bude trvat, než se odstraní všechny škody napáchané lidmi i časem“. Jen několik zasvěcených znalo to, co by mohl celý areál nabídnout. Zvláště muzejníci litovali zdevastované veliké prosvětlené prostory v jižním křídle prelatury, skrývající v sobě honosný sál, jako stvořený pro reprezentativní výstavy i společenské akce. V té době to ovšem byla prázdná místnost s vytrhanou podlahou, jedním polorozpadlým křídlem, jež navozovalo představy o padlém andělovi, hromadami různého materiálu a zbytků bývalého inventáře. Romantická duše tu mohla cítit pomíjivost věcí a vůni zašlých časů, realisté vyjadřovali idealistická přání: „snad se jednou dočkáme opravy i tady, rád bych se toho dožil,“ povzdechl si tenkrát ředitel Muzea Brněnska Antonín Reček. Po několika letech se rekonstrukce posunula do dalšího křídla a Památníku přibyla nová expozice.

A v tomto měsíci se probírá z dlouholeté agonie i jedna z nekrásnějších místností celého klášterního komplexu, letní refektář. To, v co jsme se ještě před několika málo lety ani neodvažovali doufat, se stalo skutečností. Ani ne jeden rok trvala rekonstrukce na první pohled totálně zničených prostor, rekonstrukce, která přidala i vzduchotechniku a s tím možnost nově opravené křídlo vytápět, případně chladit, to znamená bez omezení využívat celoročně. Vznikly standardní možnosti pro vystavování, přibyl místo pro děti, pro matky s dětmi, ze zapomnění se vyloupila malá síň jako stvořená pro komorní výstavy.

Obnova benediktinského klášterního areálu v Rajhradě je celkově dobrá zpráva – ne jen z hlediska stavební hmoty, která je vždy nahraditelná, opravitelná, rekonstruovatelná. Tou dobrou zprávou je život, jímž se místo plní. K široké veřejnosti se obrací zejména Památník písemnictví na Moravě, instituce i přes svůj velevážný název mladá svým trváním, svým osazenstvem i svými plány. Splněním snu dostává Památník nový prostor – doslova i v přeneseném slova smyslu a je postaven před novou výzvou. Věřme, že se na ni podaří odpovědět pozitivně a v rubrice Dobré zprávy.

Miroslava Jeřábka

Prvorepublikové časopisy Salon, Měsíc a Der Monat. Jaké mají postavení mezi ostatními periodiky své doby?

Salon se stal uznávanou revue, dokonce byly zřízeny i filiální redakce v Praze a Bratislavě. Po celá dvacátá léta se jednalo o nejlepší český společenský časopis s vysokým zastoupením sféry umění. *Salon* převyšoval úroveň zavedených žurnálů jakými byly *Světovzor* a *Český svět*, periodikem podobného zaměření se stal až roku 1926 *Pestrý týden*. Ocenit je třeba velký prostor, jenž byl věnován výtvarnému umění. Uznávání historické umění a výtvarní kritici tu širší veřejnosti zprostředkovávali témata, o kterých se debatovalo mezi odborníky ve *Volných směrech*, *Stavbě* apod.

Revue *Měsíc* představovala uměleckou tvorbu, užité umění a architekturu, ale i životní styl a pocity lidí. Koncept se nejvíce podobala magazínu *Gentleman, revue moderního muže*, a částečně i časopisu Družstevní práce *Žijeme*. U *Měsíce* bych zvláště vyzdvihl propagaci funkcionalistické architektury, která souvisela s intenzivním zájmem vydavatele o otázky bydlení v městském prostoru. *Der Monat* představuje v dějinách české žurnalistiky ojedinělý projekt, ačkoli již v jednom ročníku 1924–1925 vycházela rovněž v Brně dvojjazyčná revue *Bytová kultura – Die Wohnungskultur*. Každopádně zastoupení předních německých spisovatelů a karikaturistů utíkajících před Hitlerem a expedice měsíčníku do dvaceti zemí je naprosto ojedinělým činem.

Čím podle Vás může být postava Bohuslava Kiliana inspirativní pro dnešního člověka?

Tato otázka je velmi těžká. Přes určité podobnosti byla doba mezi dvěma světovými válkami jiná nežli ta dnešní. Tak náročně koncipovaná revue by se dnes dlouho neudržela, dnešní vydavatelé by se do takových projektů vůbec nepustili. I tehdy bylo zázrakem, že Kilian udržel kontinuitu *Měsíce*, k tomu začal vydávat jeho německou verzi. A to neexistoval internet s jeho různými modifikacemi, televize; rozhlas byl ve svých počátcích. Tištěné slovo mělo větší prestiž. Dnes přes rychlý technický pokrok pozorujeme vzdělanostní pokles společnosti. Technika a ekonomika válčují kulturu, jak se o tom ostatně psalo už před sto lety. B. K. musel být velkým vlastencem, ale i tento pojem je dnes nejasný, vlastenci jsme hlavně, když vyhrajeme v hokeji...

Jedním ze zajímavých názvů Vašich přednášek je: Středoevropská kavárna - zastavárna času nebo horká postel revoluce? Jsou kavárny opravdu takovým fenoménem a lze očekávat obnovu kavárenského života?

Kavárny představují import arabské kultury, přičemž od 17. století patří k tradicím kultury evropské. Ve Středomoří a ve velkých západoevropských metropolích se rozvíjely rychleji, ale i ve vnitrozemských státech zaznamenaly v době secese a funkcionalismu veliký rozmach. Za okupace zmizeli z kaváren Židé. Protože se v nich setkávala inteligence, komunisté je po roce 1948 masivně rušili, přičemž podporovali pít piva. Zastávám názor, že komunisté náš národ dost „rozchlástali“, hlavně po roce 1970. Naštěstí se už v průběhu 90. let začaly v Praze a Brně obnovovat některé podniky s velkou tradicí a po roce 2000 se konkrétně v Brně začaly objevovat kavárny jako houby po dešti. Zaplivané čtverky a různé nádražky tak už nejsou typickou vizitkou našeho národa, mladá zcestovalá generace se chce scházet v příjemném prostředí, které kavárny nabízí. Velkokavárny o několika stech místech jsou už ale – snad s výjimkou pražského Louvru – minulostí.

Mgr. Miroslav Jeřábek, Ph.D. studoval obecné dějiny na FF MU, svou disertaci věnoval tématu středoevropského hnutí mezi Budapeští, Vídní a Brnem. Přednáší na Ústavu hudební vědy FF MU a na katedře historie PdF MU.

Bránou Moravského krasu

Bližší informace k výletu Klubu přátel

Výlet se koná v sobotu, 13. října a sraz účastníků je v Brně - Staré osadě (konečná tramvaje č. 2) v 9 hodin. Odjezd autobusu č. 201 do Křtin je v 9.15 ze stanoviště č. 7.

Po prohlídce poutního kostela Panny Marie ve Křtinách se vydáme k Býčí skále. Trasa vede lesní cestou a je třeba počítat s nezpevněným terénem. Dále budeme pokračovat Josefovským údolím, kolem Františtiny huti do Adamova, kde výlet zakončíme u kostela sv. Barbory. Odtud se dopravíme zpět do Brna vlakem. Celkem nás čeká 10 kilometrů krásnou přírodou a tentokrát se jedná o výlet pro zdatnější turisty. Mezi ně se řadíte jistě i Vy. Pojďte s námi zažít Moravský kras v počínajícím podzimním čase. Otevřeme společně bránu k poznání dávné historie, geniality architekta Santiniho a literárního odkazu těch, kteří se tímto koutem přírody inspirovali.

Vilém Mrštík a městský román

Závěrečná část celoročního přednáškového cyklu, v tomto roce spojeného s výstavou věnovanou dílu bratří Mrštíků, je zaměřena na téma městského románu. Hlavní důraz bude kladen na poslední, nedokončené dílo Viléma Mrštíka s názvem Zumři. Jeho autor na něm pracoval téměř patnáct let. V prvních letech se v něm snažil zachytit atmosféru období svých studentských let v Praze. Bohužel díky velkému časovému rozpětí, kdy Mrštík na díle pracoval, se jeho původní záměr poněkud vytratil. Nepochybně je však toto dílo svědectvím společenských poměrů v hlavním městě z přelomu 19. a 20. století. Přijměte tedy pozvání a přenesme se společně do doby na přelomu století a na přednášku, která se bude konat 16. října 2012 v 17 hodin.

At' žije republika!

Při příležitosti oslav státního svátku „Den vzniku samostatného československého státu“ se ve středu 24. října 2012 v 16 hodin uskuteční v Památníku písemnictví na Moravě již tradiční vzpomínkový večer s názvem „At' žije republika!“ Atmosféru první republiky podkreslí hudební vystoupení, necháme také zaznít ohlasy na vyhlášení nového státu z dobového tisku. Slavnostní setkání bude spojeno s vyhlášením sedmého ročníku literární soutěže pro mládež Skrytá paměť Moravy a také nového tématu. Loňské téma „Továrna Evropa... vyrobeno na Moravě“ si připomeneme při poslechu autorských čtení vítězů obou kategorií. Uslyšíme také ukázkou z povídkové knihy Hra pro čtyři ruce od Jana Němce, jednoho z porotců literární soutěže, v podání Vladimíra Hausera, herce z Divadla Husa na provázku. Po skončení programu mohou zájemci absolvovat večerní prohlídku Památníku.

Vydává Muzeum Brněnska, příspěvková organizace

připravuje Památník písemnictví na Moravě

Klášteř 1, 664 61 Rajhrad

tel. 547 229 136

e-mail: rajhrad@muzeumbrnenska.cz

www.muzeumbrnenska.cz/rajhrad.htm

Odpovědný redaktor: Vojen Drlík, redaktor: Romana Macháčková

Autoři textů: Kristýna Cimalová, Martina Chmelařová, Romana Macháčková, Monika Kvasnicová, Andrea Procházková

Vychází desetkrát ročně, číslo 8, ročník 6.